

PSYKOANALYSENS HISTORIE

En anmeldelse af *Psykoanalysen efter Freud* af
Ole Andkjær Olsen og Simo Køppe
2 bind 1136 s. Gyldendal København 1996.

Anmeldt af Judy Gammelgaard

Med det imponerende to-bindsværk *Psykoanalysen efter Freud* har Ole Andkjær Olsen og Simo Køppe indfriet ambitionen om at skrive psykoanalysens historie.

Det startede med bogen *Freuds Psykoanalyse* fra 1981, som er den mest systematiske danske redegørelse for Freuds teori og terapeutiske metode og for psykoanalysens forudsætninger indenfor filosofi, naturvidenskab og litteratur.

Systematik, grundighed og en kolossal belæsthed kendetegner også det netop offentliggjorte værk, hvor målet har været at præsentere de vigtigste skoledannelser fra kredsen omkring Freud, de tidlige udbrydere som Alfred Adler og Carl Gustav Jung og de efterfølgende nationalt prægede grupperinger i de førende europæiske lande og i USA. Som afslutning på andet bind præsenteres den spirende udvikling i de latinamerikanske lande og psykoanalysens genfødsel i de østeuropæiske lande. Man kan kun beundre de to forfatters evne til at disponere et så overvældende stof, som det må blive, når man i sin historieskrivning vil medtage de samfundsmæssige forudsætninger, det nationale særpræg, de enkelte fremtrædende analytikeres personlige historie og de forskellige skoledannelsers forhold til klassisk freudiansk psykoanalyse samt endelig psykoanalysens organisatoriske særpræg.

Den overvældende mængde af stof har naturligvis krævet en udvælgelse på grundlag af nogle væsentlighedskriterier.

Sigmund Freud har et sted skrevet, at kun de bør kalde sig psykoanalytikere, som anerkender den centrale betydning af det ubevidste, den infantile seksualitet og ødipuskomplekset. Det siger noget om forfatterens respekt for klassisk psykoanalyse, at de har valgt at lade Freuds udsagn være et indholdsmæssigt kriterium for valget af enkeltpersoner og skoledannelser.

Judy Gammelgaard er lektor ved Københavns Universitet og psykoanalytiker, medlem af Dansk Psykoanalytisk Selskab. Har i mange år forenet forskning og undervisning i psykoanalytisk teori og metode med psykoanalytisk behandling og har skrevet disputatsen *Katharsis – Sjælens Renselse i psykoanalyse og tragedie* (1993).

Ud fra et væsentlighedskriterium er kun medtaget forfattere, der på afgørende måde har bidraget til videreudvikling af psykoanalysen, og som er organiseret indenfor rammerne af den internationale psykoanalytiske forening.

Trods disse udvalgskriterier præsenterer bogen et rigt persongalleri, som ind imellem kan give bogen en slagside i retning af det anekdotiske, en tendens der bliver yderligere stileret, ved at psykoanalysens personalhistorie i dette tilfælde er skrevet af to udenforstående betragtere til et – ofte dramatisk scenarium.

Alligevel er helhedsindtrykket en spændende og væsentlig præsentation, som med sine store linjer og dybdegående præsentationer giver læseren en usædvanlig mulighed for at iagttage nogle ofte oversete forbindelseslinjer og brud i psykoanalysens historie.

Som et eksempel kan nævnes den ungarske psykoanalytiske skole med Sándor Ferenczi som sin fornemste repræsentant, og den ofte oversete betydning han har for mange nutidige psykoanalytiske skoler og teorier. Ferenczis navn har af både politiske og personlige årsager været glemt og få har derfor været opmærksom på den klare forbindelseslinje der er mellem den moderne selvpsykologi som den er udformet af Heinz Kohut og hans tekniske betoning af empatien og Ferenczis radikale ændring af den klassiske psykoanalytiske teknik.

Ferenczi har imidlertid på mange måder foregrebet nyere psykoanalytiske teorier med sin betoning af det tidlige mor-barn forhold, genindførelsen af det oprindelige traumbegreb og modificeringen af neutralitets- og abstinensprincippet, alt sammen noget, vi genfinder i de engelske såkaldte objekrelationsteorier og i selvpsykologien.

Seksualiteten, det ubevidste og ødipuskomplekset er krumtappen i Freuds teoretiske system.

Forfatterne til Psykoanalysen efter Freud har på forskellig måde vendt og drejet disse begreber.

Allerede de tidlige udbrydere – først og fremmest Jung afviste tanken om, at alt væsentligt i såvel den normale som den syge personlighed skulle have rødder i den tidlige seksualitet.

Der findes kun en drift – livsdriften, mente han, og denne kan have seksuel og ikke-seksuel karakter.

Med dette synspunkt kan man imidlertid hævde, at Jung trækker tænderne ud af Freuds teori, der fremstiller det menneskelige sjæleliv som konfliktuelt – kendetegnet af stridende antagonistiske kræfter, som ikke lader sig harmonisere.

En markant skikkelse i nutidig fransk psykoanalyse Jean Laplanche har overfor anfægtelsen af Freuds »panseksualisme« hævdet, at psykoanalysens seksualitetsbegreb ikke er et biologisk forankret begreb men et psykologisk. Den psykoseksuelle udvikling er kendetegnet ved tre ting: 1) Den er afledt af selvopholdelsesdrifterne, som når det lille barns næringsoptagelse udvikler sig til en selvstændig lystbetonet sutteaktivi-

tet. 2) den er indlejret i fantasier og 3) den udvikles i to tempi, den infantile seksualitet, der kulminerer i 5-års alderen og genopstår efter en latentstid med pubertetens indtrædelse. Det er dette udviklingsmæssige vilkår, der giver det voksne kærlighedsliv både dybt tilfredsstillende og infantile sider.

Seksualiteten, det ubevidste og ødipuskomplekset var ikke kun kernebegreber i Freuds tænkning. De var indbyrdes forbundet. Det er interessant at studere, hvad der sker med denne treenighed, når psykoanalytikere fra forskellige kulturer og samfundsmæssige baggrunde videreudvikler Freuds tanker.

En historisk milepæl i psykoanalysens udvikling er den massive emigration af de mange jødiske analytikere ved udbruddet af anden verdenskrig og deres assimilation i angelsaksisk og amerikansk kultur.

Den såkaldte jeg-psykologi, der fremhæver jegets tilpasningsevne, blev den udformning psykoanalysen – ikke tilfældigt – fik i bestræbelserne på at tilpasse den til »the American way of life«.

I dens mange varianter har jeg-psykologien præget store dele af engelsk men først og fremmest amerikansk psykoanalyse og bliver som sådan en tydelig påmindelse om den kløft, der skiller kontinental filosofi og kultur fra angelsaksisk og amerikansk.

Overfor den jeg-psykologiske variant af moderne psykoanalyse står to store moderne skoledannelser, som begge har vist sig frugtbare i videreudviklingen af arven fra Freud, samtidig med at de er forblevet tro mod de teoretiske grundpiller i Freuds psykoanalyse – først og fremmest teorien om det ubevidste.

Det er skolen omkring den engelske barneanalytiker Melanie Klein, som foruden sin legeanalytiske teknik har bidraget med teorier om det helt lille barns fantasiunivers, og den franske analytiker Jacques Lacan, der repræsenterer en original semiotisk nylæsning af Freud.

Det er ikke tilfældigt at disse to betydningsfulde psykoanalytikere, som begge har været skoledannende, får en omfattende omtale. Det afslører, hvor forfatterne har lagt fokus i den historie, de har valgt at skrive. Som historiefortælling er bogen spækket med faktuelle oplysninger om psykoanalysens organisatoriske udvikling og udviklingen af psykoanalytiske institutter i de forskellige lande.

Det helt centrale spørgsmål i denne sammenhæng er den tankevækkende diskussion om lægmandsanalytikere, som lige siden Freud har været et brændende og kontroversielt emne.

Som et led i bestræbelserne på at brede psykoanalysen ud i en humanistisk kulturtradition lå det Freud på sinde at lade den psykoanalytiske uddannelse være åben for andre end læger. Dette synspunkt er ikke slået igennem, og psykoanalysen udviklede sig især i USA til det Freud frygtede. Den blev en specialafdeling af den medicinske videnskab.

I dag er uddannelsen til psykoanalytiker åben for mennesker, der har en universitetsuddannelse i enten psykologi eller medicin.

Til den organisatoriske side af psykoanalysens historie hører naturligvis spørgsmålet om den organiserede uddannelse, den teoretiske såvel som den personlige analyse, psykoanalysens universitetstilknytning, som rummer den indholdsmæssige vægtning af henholdsvis den teoretiske og kliniske side af psykoanalytisk virksomhed og spørgsmålet om offentlig støtte til psykoanalytisk behandling, emner som bogen i rig grad belyser og problematiserer.

Psykoanalysens historie bliver i Andkjær Olsens og Køppes fremstilling samlet under tre historiefortællinger eller narrationer; den samfundsmæssige historie, den personlige historie og den organisatoriske historie.

På godt og ondt er det en historie, der er skrevet udefra – fra den systematiske og videndes betragtning. Det er godt, fordi det giver et neutralt overblik, men det har også en svaghed.

Det man kunne savne, er den historie, der kun kan fortælles fra brikken, fra det daglige levende arbejde med patienterne.

Tilføjelsen af denne dimension kunne have givet fortællingen og dens hovedpersoner den fylde og flertydighed, som afspejler sig i det levende arbejde med den psykoanalytiske terapi.